

Azərbaycan maarifçilik hərəkatının ilk öncülərindən olan Həsən bəy Zərdabının Vətən və xalq qarşısında xidmətləri ölçüyəgəlməzdir. Dövrünün ziyalı şəxslərindən olan Həsən bəy bütün şüurlu həyatını xalqının maariflənməsinə həsr etmişdir. Bütün ömrü boyu bu amal uğrunda mübarizə aparmış, cəsarəti, qətiyyəti, haqq işi uğrunda mübarizliyi ilə böyük uğurlara imza atmışdır.

22 İYUL
MİLLİ MƏTBUAT
GÜNÜ

yon, Bakıda onun adını daşıyır geniş və yaraşıqlı prospekt, neçə-neçə mədəniyyət obyektı var.

Millətin əfəndisi olmaqdan uca, şərəfli nə ola bilər?! Həsən bəy Zərdabi də öz xalqının əvəzsiz əfəndisi olan şəxsiyyətlərindən idi. Ruhu şad olsun!..

Tanınmış jurnalist, siyasi icmalçı, filologiya elmləri doktoru, professor, Əməkdar jurnalist Qulu Məhərrəmli də dahi Həsən bəy Zərdabi haqqında fikirlərini bizimlə bölüşdü:

"Həsən bəy Zərdabi millət qurucularının ön sırasında gəlir. Mirzə Fətəli Axundovdan sonra Azərbaycan ictimai şüurunun formalaşmasında, bu xalqın tərəqqisində, onun zülmətdən işığa çıxmasında, milli kimlik məsələsinin qabardılmasında, millətin özünün tanınmasında, millə-

Xeyirxahlıq üçün doğulan millət fədaisi...

Həsən bəy Zərdabının nəcib maarifçilik yolunu tutmasında onun atasının xüsusi rolu olmuşdur. Dövrünün "gözü açıq" insanlarından olan atası Səlim bəy oğlunun təhsili ilə həmişə ciddi maraqlanmış, övladını Vətənə, xalqa şərəflə xidmət etmək ruhunda tərbiyələndirmişdir.

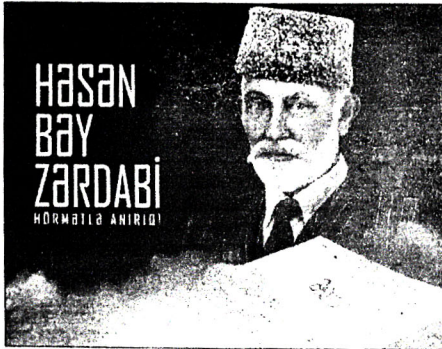
Həsən bəyin bütün vücudu, xeyirxah hisslərlə dolu üreyi həmişə Vətən üçün döyünürdü. Kənd mədrəsəsində təhsil alanda da, sonralar Şamaxıda rusdilli məktəbdə elmə yiyələndə də, Tiflis gimnaziyasında, ən nəhayət, Moskova Universitetində təhsil aldığı illərdə də bu nəcib hissələr onu bir dəqiqə belə tərk etməzdi. Həsən bəyin kiçik köksündə böyük ürək döyünürdü. Elə bir ürək ki, gecə-gündüz Həsən bəyi xalqını maarifləndirməyə, vətəndaşları ziya işığına qərç etməyə səsləyirdi. Bir maarifçi gənc kimi Həsən bəy üçün bundan böyük amal yox idi.

"Vətənim Azərbaycandan kənar qalması özüm üçün ölüm hesab edirəm..."

Həsən bəy bu sözləri Moskova Universitetində təhsil aldığı illərdə söyləyib. O, təhsil aldığı Universitetin fizika-riyaziyyat fakültəsinin Təbiət şöbəsinin ən yaxşı tələbəsi idi. Yüksək biliyi, çalışqanlığı və əzmkarlığı ilə seçilirdi. Və elə bu keyfiyyətlərinə görə, ona rəhbərlik tərəfindən universitetdə qalıb işləmək təklifi gəlir. Həsən bəyin cavabı isə qürurvericidir: "Vətənim Azərbaycandan kənar qalması özüm üçün ölüm hesab edirəm...". Qısa, aydın və əsl vətənpərvər bir ziyalının cavabı.

O dövrün maarifçilərinin ən böyük keyfiyyətlərindən biri də məhz bu idi ki, onlar səbrlə, dözümlə xalqın maarifləndirilməsi üçün nicat yolu axtarırdılar, zülmətdə işıq arayırdılar.

Bir təbiətşünas alim kimi Vətənə dönan Həsən bəy çox fikirləşir. Tükənmez arzularla dolu üreyinin atəşini xalqının maarif-

HƏSƏN BƏY ZƏRDABI
HƏR MİLLƏTİN ANIRIĞI

ləndirilməsi, ətrafda və dünyada baş verən siyasi proseslərdən xəbərdar yolunda söndürmək üçün düşünürdü: "Belə də, qəzet çıxarmaqdan savayı qeyri əlac yoxdur ki, o kağızın üzərinə yazılmış qapı-pəncərələrdən o iman mənzillərinə çata bilsin. Heç olmaz ki, doğru söz yerə qalsın...". Həsən bəyin gəldiyi son qənaət bu idi.

Maarifləndirmə üçün işıq yolu hesab etdiyi qəzetin adını da fikirləşib: "Əkinçi". Amma rejim çox güclüdür. Həsən bəy bu nəcib müqəddəs arzusunun reallaşması yolunda israrla, inadla mübarizə aparır. Uzun-uzun yazışmalar, izahlar... Bu ağır proses nə az, nə çox düz yeddi il çəkir.

Həsən bəyin yaradıcısı olduğu "Əkinçi" qəzeti nəhayət ki, 1875-ci ilin iyul tarixində işıq üzünə görünür. Bu müqəddəs tarix həm də Azərbaycan Milli Mətbuatının tarixi olur. Qədirbilən Azərbay-

can xalqı düz əsr yarımına yaxındır ki, Həsən bəy Zərdabiyə rəhmət oxuya-oxuya həmin gün Milli Mətbuat Günü kimi qeyd edir...

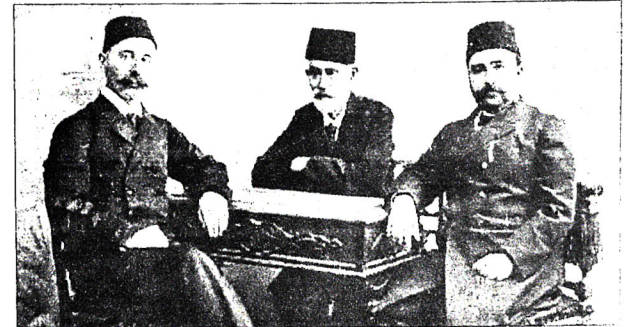
Böyük maarifçi naşiri olduğu qəzetin adını "Əkinçi" qoymuşdu, bunun özü böyük məna daşıyırdı. Belə ki, bu qəzeti buraxmaqda Həsən bəy öz həmvətənlərinə təkcə əkin və zirəət xəbərləri vermirdi, həm də onları maarifləndirir, onlarda elmə maraq, həvəs yaradırdı. Həsən bəyin "Əkinçi"sinin məqsəd və məramı elə bu idi.

O dövrün çətinliklərini nəzərə alsaq, "Əkinçi" qəzetini çap etməyin nə qədər mürəkkəb məsələ olduğunu təsəvvür etmək çətin deyil. Xırda bir bəhanə qəzetin nəşrinin dayandırılması ilə nəticələnirdi. Amma millət fədaisi Həsən bəy dözüür, vəziyyətə aydınlıq gətirərək xeyirxah işini davam etdirirdi. Bədxahlar isə çox idi. Ona görə də Həsən bəy çox çətinliklərə sinə gərərək "Əkinçi" qəzetini 1877-ci ilin sentyabr ayının sonuna kimi nəşr edə bilər. İki ildən bir az artıq və cəmi 56 nömrə.

Bu 56 nömrə milli mətbuatımızın qızıl səhifələridir. Xalqımıza bu qızıl səhifələri bəxş edənlər isə həmişə böyük ehtirmlə xatırlanır, yad edilir. Həsən bəy Zərdabi kimi maarifçi insanların səpdiyi toxumlar artıq öz bəhrələrini çoxdan verir. Hər il ölkəmizdə 22 iyul tarixinin Milli Mətbuat günü kimi qeyd olunması da mühüm hadisədir.

Mətbuat zamanın güzgüsüdür. "Əkinçi" qəzeti də öz dövrünün güzgüsü idi. Həmvətənlərimizi maarifləndirirdi, zülmətdə nur saçdı. Böyük Mirzə Ələkbər Sabir demişkən, "bu aynada özünü görənlər"i islah edirdi.

Maarifçilik işi həmişə xeyirxah amallara və məqsədlərə söykənib. Və zaman çoxdan təsdiq edib ki, bu missiyanı yerinə yetirmək kimi nəcib bir işdən heç nə ola bilməz.

Bu gün ölkəmizdə mətbuat azaddır. Nəşr olunsa qəzet və jurnalların adlarını saymaq qurtarmır. Hələ müxtəlif saytları, sosial şəbəkələri demirik. Mətbuat işçilərimiz arasında xidmətlərinə görə Həsən bəy Zərdabi mükafatına layiq görülənlər də var. Deməli, Həsən bəy Zərdabi ənənələri yaşayır və yaşayacaq.

Xalq qarşısında xidmətlər unudulmur. Xalqımız da vətənpərvər maarifçi oğlunun xatirəsini həmişə əziz tutur. Bu gün Azərbaycanda Zərdabi adına ra-

tin elm, təhsil yolunu seçməsinə Həsən bəy Zərdabının misilsiz xidmətləri var. Zərdabi konkret əməllərinin cəmiyyətin tərəqqisində, xalqın gözünün açılmasında, onun milli inkişaf yolunu seçməsində addımlar atıb. Azərbaycanda ilk xeyriyyə cəmiyyətini Zərdabi yaradıb. İlk qəzetin, milli mətbuatın yaranması Zərdabının adı ilə bağlıdır. Azərbaycanda teatrın təməlinin qoyulması Həsən bəy Zərdabi-

ni adıyla bağlıdır. XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan intibahında da Həsən bəy Zərdabının yeri var. Yəni o, "Kaspi" qəzetində "Həyat" qəzetindəki yazıları ilə milli maarifçilik işinin genişləndirilməsində, bilik ocaqlarının, kitabxanalarının layiq görülənlər də var. Deməli, Həsən bəy Zərdabi ənənələri yaşayır və yaşayacaq.

Xalq qarşısında xidmətlər unudulmur. Xalqımız da vətənpərvər maarifçi oğlunun xatirəsini həmişə əziz tutur. Bu gün Azərbaycanda Zərdabi adına ra-

Hazırladı:
Fuad BİLƏSUVARLI